

INHOUD

Bericht	11
De muzikant	15
De pijp	25
De vrienden van mijn vrienden	33
Het gekkenhuis	39
Ijs	57
De uitgever	73
De trein	93
Griekenland	113
De blik van de ander	123

Bericht

Elk boek is een gevaar. Op school, een lyceum in Engelse snubstijl, de stijl en het hockey waren beter dan het onderwijs, leerden wij in de literatuurles: *Volksetymologie* – verklaring van de herkomst en betekenis van een woord, op grond van een oppervlakkige, ogenschijnlijke gelijkenis met een ander woord. Voorbeeld: bockbier zou samenhangen met het dier ‘bok’ (zie de etiketten!), terwijl het in werkelijkheid zo heet naar... Ik denk dat wij toen weer moesten gaan hockeyen, ik weet het goede antwoord, de enige geaccepteerde verklaring niet meer (paniek, zweet: ik heb vannacht tot vijf uur Baudelaire liggen lezen, in plaats van het stupide huiswerk te maken; buikkrampen al op de fiets op weg naar school. Het verhaal gaat van een jongen die op zijn stuur een standaard monteerde en zo, al fietsend, kon lezen en leren, maar ik ben niet technisch en, God betere het, niet eens een jongen).

Laten wij de zin toch aanvullen, geen hokje van het kruiswoordraadsel wetenschap blijve blanco. Beter fout dan niets, zoals de lerares oude talen zei. Bockbier, waarde aanwezigen, (uw opkomst in zulk een aantal en in het bijzonder ook van de plaatselijke en provinciale notabelen die ik ondanks het voetlicht op de eerste rij kan onderscheiden, vind ik hartverwarmend), bockbier hangt in geen enkel opzicht samen met bokken, maar de naam is afkomstig van kapitein Bock die, toen hij met zijn verbitterde bemanning rond Vuurkaap zeilde, het bockbier uitvond, waarmee hij een anders onvermijdelijke muiterij

in alcoholische onmacht smoorde. Tot zover. Applaus. (De secretaris zal een kleine vergoeding gireren voor deze lezing, waar ik twee maanden aan heb zitten prepareren.)

Waar ik heen wilde is dit: gevaar hangt in mijn Volksetymologie samen met varen, varen met zee, zee met ziel. Elk boek is een gevaar dat de ziel in wil, dat niet de buitenwereld nog eens in woorden overdoet (met een verbitterde verpleegstersvinger langs de rafelige wonden), noch een abstracte idee brengt. Wie de ziel in wil, moet door het niets heen, dat betekent door de angst.

Vannacht droomde ik dat een vrouwelijk wezen van hoge orde tegen mijn knieën geleund zat, haar hoofd rustend in mijn schoot. Vele mannen kwamen erop af en bleven in een halve cirkel voor ons staan kijken. Tenslotte hoorde ik van een van hen dat het een ontbindend lijk was dat ik zo al vele dagen koesterde. Een vreselijke weerzin beving mij, maar ik was genoodzaakt mijn hoedende taak voort te zetten.

Een kind, nog niet beseffend dat het geboren is, kent ook de angst en weerzin voor de dood niet. Tien jaar oud begroef ik voor mijn pleegouders een kip in de achtertuin. Een paar weken later opende ik het heimelijk gemerkte graf, om te zien wat er gebeurd was. De witte maden die in dichte drommen naar boven kropen, fascineerden me maar verschrikten mij niet. Ik dekte alles met los zand weer toe.

De derde doodsbeleving was op Allerzielen. Ik stond aan het graf van hem die ik het meest heb liefgehad. Wanhopig zocht ik een contact, een terugvinden van de vertrokken broederziel. Er was niets. Plotseling leek het graf zich te openen, de aarde doorzichtbaar te worden en ik keek tot op de bodem van dat vrij diepe graf, waar ik het ontbindingsproces van zijn dierbaar lichaam in

een vergevorderd stadium voor mij zag. Op dat moment wist ik dat de mens geest is, met dezelfde elementaire zekerheid waarmee de houthakker weet dat een boom een boom is, ongeacht, laten wij zeggen, filosofische speculaties over de structuur van de menselijke waarneming en ongeacht alle biochemische theorieën van het ogenblik.

Voor wie hen waarnemen, bestaan de doden, engelen en demonen, en voor wie er niet aan wil, bestaan zij evenmin als kleuren voor de blindgeborene. De mens heeft een lichaam, heeft een ziel vol troebele, ongeordende gevoelens en impulsen, maar hij is geest. De jonge volwassene is ontwaakt in de lichamelijke wereld, hij moet door de ziel heen, en hij vindt zijn wezen, dat geest is. Wie aarzelend in de lichamelijke wereld blijft staan, verdort of wordt ziek. Maar wie de ziel in wil, moet door de omgekeerde wereld heen, door de leegte, door de angst, door het niets.

Elk boek is een gevaar. Het is niet alleen maar conventie of burgerlijke lafheid die voor de grens blijft stille staan (en ik heb van mijn leven geen kwaad gedaan), het is ook gezond boereninstinct. Wie mee wil, kan mee, en de rest blijft maar thuis. Bij Vuurkaap zal ik u troosten met bockbier.

Wij zoeken onszelf. Dat is een gemeenplaats, maar van het overdonderende waarheidsgehalte dat water nat is, of goud edel. De jeugd is zo zoet, zo aangenaam, opdat wij niet zullen merken dat wij onszelf in snel tempo verliezen. Als het droomgordijn optrekt, uiterlijk rond het veertiende jaar, zijn wij iedere oriëntatie kwijt. Door studie, kunst, avonturen, misschien religie, hopen wij het eigen ik te leren kennen.

In hun wanhoop gaan sommigen de grens over: zij worden dichters, krankzinnigen, misdadigers, alcoholici, *drug-addicts*, lid van de filmliga, *abstract painters*,

Ibiza-reizigers (maar in Morenland is de waarheid niet te vinden, dat had ik hun van tevoren kunnen vertellen), perverslikkers, café-idealisten, Zen-boeddhisten (maar in Azië is de waarheid niet te vinden, dat had ik... enz.), reclameschrijvers, filosofen, jazzluisteraars, wieroeksnuivers, twistdancers, Nabokov-lezers, matroos onder de gage, gehuwden, *beatniks* (maar in Amerika is... enz.), gescheidenen, ambtenaar in tijdelijke dienst, televisieschrijvers, acteurs, critici, zieken, doden, begravenen, gecremeerden, jong gestorvenen, snel vergetenen.

Wie zal de nacht in strikken binden?

Je naam heb ik nog niet vergeten,
maar op het zachte weefgetouw geweven
zoals een roos bloeit in de wind.

Ik heb je naam goed opgeschreven
en aan een wit papier gehangen
waar kinderen mee spelen kunnen,
zodat je naam in hun verlangen
bewaard zal blijven voor de wind.

De slanke dansen van verdriet
heb ik 's nachts op het plein gedanst,
de zee, de sterren en het strand
zijn weggeleden uit mijn hand.

Maar dansend heb ik onbezonnen
je naam geroepen tot de muren,
totdat de huizen binnenst buiten
schaterlachten van verdriet.

Terwijl ik in mijn dorpen liep
heb ik gevraagd aan de beminden:
waar kan men oude namen vinden?
Wie kent de naam die mij verliet?
Wie deelt de droom die in mij sliep
en zal het hart in bloemen winden?

De muzikant

*Zij kunnen de melodie vatten,
maar niet de muzikant.*

T.S.Eliot

Sommige ware gebeurtenissen zijn te vaak in pockets herhaald om nog echt te lijken. Simone werkte als assistente van een uitgever te Amsterdam, toen zij een brief kreeg van haar geliefde in Parijs.

Zo kun je ware verhalen niet meer beginnen. Je kunt het nog leven desnoods (o Marjolijne), maar het mag niet beschreven worden.

Dan zou nu toch beter zijn: *'Het was een vrij kille, wonderige Octobernamiddag in het jaar..., toen een zware, met twee paarden bespannen koets over het Zuidelijk stadspan in de richting van het park reed. De inzittenden waren ternauwernood te onderscheiden, doch wie goed toekeek, had kunnen zien hoe in den schemerigen ruimte achter den koetsier op de bok zich een drietal personen bevond, die in een opgeruimd gesprek verwikkeld leken.'*

Ook dit is waar gebeurd (na de huwelijksluiting reden Simone en haar uitgever in gezelschap van een jongere broer in een koetsje via het Leidseplein naar het Vondelpark, nadat zij voor de minimumprijs op de Nieuwezijds Voorburgwal waren verbonden), echter beschreven door een Russisch persoon uit 1890 en vertaald door mevrouw H. ten Cate-van Dijk. Vraag: hoeveel jaren heeft deze

dame dure privélessen moeten nemen (er waren toen nog geen cursussen voor van alles en nog wat, omdat de meeste mensen van huis uit genoeg wisten) van een misschien wel handtastelijke, maar nimmer echt te ver gaande, magere, slecht geschoren Russische emigrant, lerend uit typografisch en didactisch onverantwoorde Duitse boeken op dik, houthoudend papier, om op dit niveau te kunnen vertalen? Heeft zij veel levensvreugde in haar jonge jaren moeten missen door de talenstudie? Hoe kwam zij tenslotte toch nog aan meneer Ten Cate? Toevallige ontmoeting, doordat hij, de vijf jaar jongere, blonde zeeman, zat te wachten in een van de pluche stoelen met weinig vering naast het buffet met de koperen handvatten en dikke kristallen vazen van de leraar, Iwan Surowski (mijn vader was een baron, mijn oom bezat 40.000 wersten land in Ozlosk)?

En als het niet mevrouw H. ten Cate-van Dijk was, maar mevrouw K. ten Cate-Raznowitsj, wie heeft haar Nederlands dan bijgeschaafd? Of was zij een zeer begaafde jodin/begaafd jodinnetje, waarmee alles verklaard is, want wie (zeer) begaafd is hoeft zich niet echt in te spannen?

Maar goed, er zijn twee soorten mensen: de ene soort draagt meesterlijke jasjes en ziet er dan zó uit. Het jasje verleent hem niveau, goede smaak, allure, stijl, standing, zelfs individualiteit. Het andere soort draagt een slobberjasje van C & A, en geeft dat jasje een enorme allure door het feit dat hij het draagt. Ik kende één man van de laatste soort. Hij vertelde eens dat hij net van de begrafenis van L. kwam, een begaafd musicus, die in Den Haag altijd prachtige Russische hemden droeg met zo'n boordje, ook toen hij al lang volwassen had kunnen zijn. 'Ja, en toen bezocht ik hem op zijn sterfbed,' zei de ander. 'Hij lag daar, bleek, uitgeteerd door de kanker, zeer

bang voor de dood, zoals dat bij deze ziekte is, met zijn Russische hemd aan.'

De chaos van Simone's jeugd had slechts één doel: weg te komen uit het niveau van de Russische boordjes, iemand pogen te worden die het jasje om zijn schouders (milieu, werk, leven, lot) waarde geeft, en niet omgekeerd. Doordat zij het niet wist, doordat zij een *lâche*, een eierzuchtige, ik-loze meelacher was (is, wezen zal), duurde het minstens twaalf slagen van het lot voor zij bovenkwam en zag waarvoor zij leefde. Wij hadden u zo lief, rood, warm en duister Amsterdam, waar alles vanzelf gaat en waar je dobert op de gebeurtenissen, ei, ei, wiegele weine, zonder dat je ooit een poot hoeft uit te steken. Het denkt in ons, in Amsterdam, zoals Averroës beweest, middeleeuws Arabisch filosoof, een groot, doch afdoende weerlegd man. Het denkt in ons, en het dicht in ons, en het praat door ons, en het vrijt ons, en het treurt ons (*es trauert mich*). Het leeft ons, Amsterdams beminlijke demon, een groot, zwart katijf met klauwen, dat van het Centraal Station tot het Vondelpark boven de stad hangt, doch het is niet onaangenaam zich in haar klauwen te bevinden, integendeel, in zuid en west houdt het leven op.

En dan Parijs. Parijs heeft ook haar demon (New York, Londen, Kopenhagen en zo vele machtige steden niet), maar als buitenlander ben je daar iets minder de dupe van. In Parijs leerde Simone nooit iemand van belang kennen, maar zij ging er wel met alle voor haar belangrijke mensen uit Holland heen en de echte beslissingen werden daar genomen. Parijs was puur verleden, het Quartier Latin trok een magische cirkel om haar exploratiedrang. Zij ontdekte er nooit iets nieuws, maar een machtig beeld welde er op: de jonge dominicaner

monnik, haastig op weg in wapperende pij naar de *disputaciones* onder leiding van Thomas van Aquino; bemoste muren van beminlijk stille kerken (Cluny?), waar groepen zwarte priesters in en uit gingen. Gesprekken, in het Latijn, in het voorportaal.

En ondertussen zat zij, met Ingrid, met Else, met Rein of de uitgever in 'existentialistische' café's, sliep in roemruchte straten, wachtte af, liet gebeuren, liet het verleden zich afwickelen, zich desnoods afbeuken op haar gewillig ontblote rug.

Het kamertje lag in een *cour*, een hofje, waarvan 's avonds volgens de wet drie van de vier uitgangen met hekken werden afgesloten. De gaslantaarns werden dan ontstoken en het geheel werd een technicolor droom voor Amerikanen, met zijn luiken, wingerd langs de ramen, en imponerende bewoners, zoals schilders, pittoreske Franse hotelbaasjes en Simone. Later werd er ook een film hier opgenomen: *L'esclave*, met Daniel Gelin als verslaafde aan verdovende middelen in de hoofdrol.

Simone bewoonde er een zeer klein kamertje, waarvan het comfort bestond uit een koude douche die Rein zelf in de voeten-wc had aangelegd, een *pressure cooker*, een dure petroleumkachel en de plaatjes van Rein's mooie meisjes, actrices en filmsterren, keurig ingelijst langs de wanden.

Zij deelde hier een heel brood in zeven parten voor de dagen van de week, een pond witlof in drie dagrantsoenen en een bosje radijsjes in tweeën.

Hoewel er een boek lag opengeslagen op het tafeltje bij het raam, las zij niet. Zij had geen geld om uit te gaan en zij kende niemand. Vele dagen zat zij voor het raam, telde haar eenentwintig jaren en wachtte.

Het kamertje was enige maanden geleden gehuurd

door Rein, een al oudere, uit Duitsland geëmigreerde professor in de cultuursociologie, die in Nederland geen kansen meer kreeg en tevergeefs ook zijn geluk in Parijs had beproefd. Hij was nu tijdelijk naar München, met het oog op geheimzinnige relaties die hem misschien weer aan de slag zouden helpen, en Simone had direct zijn aanbod aanvaard om zolang gratis op zijn Parijse kamertje te wonen. Na twee weken hongeren, geen bericht van Rein en zonder dat er iets gebeurde, begon zij echter te wanhopen. Zij nam de niet vulbare vulpen die Rein had achtergelaten uit de lade en schreef naar de haar oppervlakkig bekende uitgever in Amsterdam:

Geachte heer, ik ben tijdelijk in Parijs, maar ken hier niemand. Kunt u mij misschien de adressen geven van enkele abonnees hier van uw litteraire tijdschrift, die ik misschien eens zou kunnen bezoeken? Neemt u mij niet kwalijk dat ik u hiermee lastigval, maar dit leek mij een manier om aardige mensen in Parijs te leren kennen. Met de meeste hoogachting, Simone Baling.

Zij had er geen vermoeden van wat voor indruk dit briefje op de haar nauwelijks bekende jongeman zou maken en was zeer verbaasd toen hij drie dagen later zelf op de stoep stond. Hij groette haar hoofs en verklaarde zwierig dat zijn zaken hem toch naar Parijs hadden geroepen en dat hij dit graag met een persoonlijk contact met Simone wilde combineren. Zij spraken af die middag om halfvier in een charmant klein restaurant met bloembakken langs het nog winderige terras. Simone moest het adres verschaffen, want de uitgever was vrijwel onbekend in Parijs.

Terwijl Simone dronk van het meest voedzame wat zij onder de omstandigheden durfde te bestellen: een glas bouillon, begon de uitgever te vertellen. Ongeveer een halfjaar geleden kreeg hij een brief van een aardige, blon-